

Anna Szwed-Walczak**KONSERWATYWNY DISKURS KONFEDERACJI
WOLNOŚĆ I NIEPODLEGŁOŚĆ****STRESZCZENIE**

Celem badań była weryfikacja konserwatywnego dyskursu Konfederacji Wolność i Niepodległość, partii politycznej zarejestrowanej przed wyborami parlamentarnymi w Polsce w 2019 r. Okres badawczy objął lata 2019-2023. Przedmiotem badań były programy polityczne. Za zasadne uznano odpowiedź na pytania: 1) czym jest dyskurs konserwatywny?; 2) jakie są cechy konserwatywnego dyskursu Konfederacji? W procedurze badawczej zastosowano analizę dyskursu, która pozwala na rekonstrukcję systemu aksjologicznego, ale też i na poszukiwanie ukrytych założeń tekstu, którego twórcą jest podmiot polityczny.

Słowa kluczowe: Konfederacja Wolność i Niepodległość, dyskurs, dyskurs konserwatywny, program polityczny

UWAGI WSTĘPNE

Badania dyskursu mają charakter wieloaspektowy: komunikacyjny, kulturowy, społeczny. Podstawowym czynnikiem oddziałującym na dyskurs jest kontekst – społeczny oraz polityczny, związany z zainicjowaniem dyskursu, rozpowszechnianiem, ale też i jego odbiorem¹. Dyskurs, jak wskazywał Michael Foucault, może być bowiem nośnikiem wiedzy i władzy, a walka toczy się o przejście kontroli nad narracją². Chodzi w niej nie tylko o tematyzację debaty publicznej, lecz także narzucenie pożądanego interpretacji wydarzeń. Można rozpatrywać dyskurs z perspektywy podmiotu, wówczas przedmiotem badań jest „czyjś” dyskurs³, ale też zastosować kryterium ideologii⁴, co uczyniono w niniejszym artykule.

Celem badań była weryfikacja konserwatywnego dyskursu Konfederacji Wolność i Niepodległość (dalej: Konfederacja), federacyjnej partii politycznej zarejestrowanej przed wyborami parlamentarnymi w Polsce w 2019 r. Tworzyły ją wówczas ugrupowania: KORWiN (od 29 listopada 2022 r. Nowa Nadzieja), Ruch Narodowy oraz Pobudka Grzegorza Brauna (od 2020 r. Korona Konfederacji Polskiej). Od marca 2022 r. tzw. czwartą nogą Konfederacji była partia Wolnościowcy, powstała w wyniku sporu pomiędzy władzami KORWiN a trzema posłami Konfederacji i członkami tej partii: Arturem Dziamborem, Jakubem Kuleszą oraz Dobromirem Sośnierzem. Jednakże 13 lutego 2023 r. partia wystąpiła z Konfederacji⁵.

-
- 1 L. Nijakowski, *Domeny symboliczne. Konflikty narodowe i etniczne w wymiarze symbolicznym*, Wydawnictwo Scholar, Warszawa 2006, s. 17; T. A. van Dijk, *Discourse and context: a sociocognitive approach*, Cambridge University Press, Cambridge 2008, s. 7-10; T. Sasińska-Klas, *Analiza dyskursywna i jej zastosowanie w badaniach na gruncie nauk społecznych*, w: *Odmiany współczesnej nauki o polityce*, red. Piotr Borowiec, Robert Kłosowicz, Paweł Ścigaj, Wydawnictwo UJ, Kraków 2014, s. 433-434; zob. też: J. Fiske, *Reading the popular*, Routledge, London, New York 1995.
 - 2 M. Foucault, *Porządek dyskursu. Wykład inauguracyjny wygłoszony w Collège de France 2 grudnia 1970*, tłum. M. Kozłowski, Słowo/Obraz Terytoria, Gdańsk 2002, s. 7; zob. też: M. Nowicka-Franczak, *Postfoucaultowska analiza dyskursu. Przypadek sporu o Jedwabne*, w: *Analiza dyskursu publicznego. Przegląd metod i perspektyw badawczych*, red. Marek Czyżewski, Michał Otrócki, Tomasz Piekot, Jerzy Stachowiak, AkademiCKie Sedno, Warszawa 2017, s. 311-313.
 - 3 Zob. Z. Kowalik-Kaleta, *Interdyskursywność w medialnych tekstach perswazyjnych – analiza w ramach KAD*, „Media i Społeczeństwo” 2011, nr 1, s. 103-104; M. Kawka, *O badaniu języka dyskursu medialnego*, „Media i Społeczeństwo” 2014, nr 4, s. 164-166.
 - 4 Zob. szerzej: B. Witosz, *Czy potrzebne nam typologie dyskursu?*, w: *Dyskurs i jego odmiany*, red. Bożena Witosz, Katarzyna Sujkowska-Sobisz, Ewa Ficek, Katowice 2016, s. 22-23.
 - 5 Na temat powstania i rozwoju partii zob. szerzej: M. Kolczyński, *Strategia komunikacyjna Konfederacji w wyborach w 2019 roku – próba rekonstrukcji*, „Studia Politologiczne” 2020, vol. 55, s. 259-276, DOI:10.33896/SPolit.2020.55.11; J. Tomaszewicz, *Confederacy – the polish new right wing between tradition and modernity*, „Studia Politicae Universitatis Silesiensis” 2020, t. 30, s. 7-32; A. Szwed-Walczak, *Komunikacja medialna Konfederacji Wolność i Niepodległość w czasie kryzysu wewnątrzpartyjnego*, „Zeszyty Prasoznawcze” 2023, nr 3.

Cezura badawcza obejmuje okres od ukształtowania się partii w 2019 r. – wprowadzenia do Sejmu IX kadencji 11 posłów: 5 posłów z Ruchu Narodowego: Krzysztof Bosak, Krystian Kamiński, Krzysztof Tuduj, Michał Urbaniak, Robert Winnicki, Grzegorz Braun z Pobudki i 5 posłów z partii KORWiN: Konrad Berkowicz, Artur Dziambor, Janusz Korwin-Mikke, Jakub Kulesza, Dobromir Sośnierz – do prezentacji programu wyborczego w 2023 r.

Należy wskazać, że liderzy partii identyfikowali się z ideami konserwatyzmu, dokonując jednocześnie autokategoryzacji do polskiego ruchu konserwatywnego. Jednakże wskazywali też na bliskość ideową z Narodową Demokracją, a także doktryną libertariańską. Było to konsekwencją wielośrodowiskowości ugrupowania⁶. Krzysztof Bosak, kandydat Konfederacji na urząd Prezydenta RP w 2020 r., wskazał, że środowiska budujące partię łączą: „patriotyzm, konserwatyzm, przywiązanie do wartości chrześcijańskich i wolność gospodarcza”⁷. W czasie przemówienia na konwencji wyborczej w 2023 r. zaznaczył zaś:

Wszystkie partie, które z nami konkurują w tej chwili w polityce parlamentarnej, są połączone jednym wątkiem programowym: to jest centralizm i to jest fiskalizm. Żadna z tych partii nie wierzy, że można poprawiać nasze życie oddolnie, że my jako obywatele, możemy tu mieć jakąś sprawczą rolę. Jedynie Konfederacja pielęgnuje tę politykę, pielęgnuje to podejście, pielęgnuje tę tradycję obecną i w konserwatywnym liberalizmie, i w konserwatyzmie, i w Narodowej Demokracji, właściwie we wszystkich nurtach ideowej prawicy. I to jest nasza siła⁸.

Z kolei Krzysztof Tuduj, w lutym 2023 r. krytykując partię rządzącą, podkreślił, że to Konfederacja, a nie Prawo i Sprawiedliwość (dalej: PiS), reprezentuje wartości konserwatywne⁹. Członkowie partii określali ją także jako konserwatywno-liberalną, co zdaniem Jarosława Tomasiewicza oznaczało próbę wdrożenia w Polsce amerykańskiego paleolibertarianizmu¹⁰.

Warto dodać, że w kwietniu 2023 r. trzech działaczy Konfederacji: Witold Tumanowicz (członek Rady Liderów Konfederacji), Michał Wawer (skarbnik) oraz Marek Szewczyk (skarbnik Ruchu Narodowego) założyli Partię Konserwatystów¹¹.

6 Zob. szerzej: J. Tomasiewicz, dz. cyt., s. 15.

7 Zob. *Krzysztof Bosak kandydatem Konfederacji na prezydenta*, <https://forsal.pl/artykuly/1449280,krzysztof-bosak-kandydatem-konfederacji-na-prezydenta.html> [dostęp: 2.07.2023].

8 Zob. *Konwencja Konfederacji 24.06.2023*, <https://www.youtube.com/watch?v=5sxHaz2aNX4> [dostęp: 2.07.2023].

9 Zob. A. Brzozowski, *Konfederacja uderza w PiS. Tuduj: „Wierzę, że jesteśmy w stanie zdobyć poparcie 15 proc. Wyborców”*, 28.02.2023, <https://wroclaw.wyborcza.pl/wroclaw/7,35771,29505533,krzysztof-tuduj-z-konfederacji-telewizja-polska-promuje-lewicowe.html> [dostęp: 2.07.2023].

10 J. Tomasiewicz, dz. cyt., s. 8.

11 Zob. szerzej: W. Ferfecki, *Liderzy Konfederacji założyli nową partię. „Na wszelki wypadek”*, <https://>

Należy zwrócić uwagę na recepcję poglądów tego podmiotu politycznego przez elektorat. Z raportu badań Konrada Maja i Krystyny Skarżyńskiej wynika, że wyborcami Konfederacji były osoby o poglądach konserwatywnych i skrajnie liberalnych¹². Badania Centrum Badań Opinii Społecznej z lutego 2021 r. wykazały, że elektorat Konfederacji podejmował decyzję o poparciu partii, sugerując się: wartościami, konserwatywnym światopoglądem, propagowaną wolnością gospodarczą oraz chęcią ograniczenia do minimum roli państwa w gospodarce i życiu społecznym¹³.

Za zasadne uznano więc odpowiedzi na pytania: 1) czym jest dyskurs konserwatywny?; 2) jakie są cechy konserwatywnego dyskursu Konfederacji? Przedmiotem badań były dokumenty programowe ugrupowania¹⁴. W procedurze badawczej zastosowano analizę dyskursu, która pozwala na rekonstrukcję systemu aksjologicznego, ale też i na poszukiwanie ukrytych założeń tekstu, którego twórcą jest podmiot polityczny¹⁵. Wyodrębniono kategorie idei, które były obecne w dokumentach programowych Konfederacji z 2019, 2020, 2021, 2022 i 2023 r., aby odtworzyć reguły opisu rzeczywistości¹⁶, a także obszar porozumienia ideowego federacyjnego środowiska politycznego.

DYSKURS KONSERWATYWNY

Konserwatywna myśl polityczna jest wewnętrznie zróżnicowana – wielonurtowa¹⁷. Związane jest to z wielością tradycji filozoficznych, do których nawiązuje

www.rp.pl/polityka/art38284681-liderzy-konfederacji-zalozyli-nowa-partie-na-wszelki-wypadek [dostęp: 3.07.2023].

- 12 K. Maj, K. Skarżyńska, *Spółczesność wobec epidemii. Raport z badań*, Fundacja im. Stefana Batorego, Warszawa 2020, s. 6.
- 13 CBOS, *Komunikat z badań nr 32/2021: Motywacje wyborcze Polaków*, oprac. A. Cybulska, K. Pankowski, s. 13.
- 14 Badania dyskursu politycznego w programach partyjnych prowadził m.in. Wojciech Woźniak, który powołując się na badaczy Iana Budge'a i Tima Rapleya, dowodził, że programy partyjne stanowią ważne źródło oceny tożsamości ideowej partii i wizji porządku społecznego, W. Woźniak, *Programy polskich partii politycznych jako materiał empiryczny w badaniach dyskursu politycznego*, „Środkowo-europejskie Studia Polityczne” 2017, nr 2, s. 41-58.
- 15 M. Lisowska-Magdziarz, *Analiza tekstu w dyskursie medialnym. Przewodnik dla studentów*, Wydawnictwo UJ, Kraków 2006, s. 26; B. Jabłońska, *Krytyczna analiza dyskursu: refleksje teoretyczno-metodologiczne*, „Przegląd Socjologii Jakościowej” 2006, nr 2/1, s. 62.
- 16 W tym zakresie została spóżytkowana technika kategoryzowania przynależności, zob. szerzej: M. Kotras, *Słowa są ważne. Analiza dyskursu prasowego w czasie kampanii samorządowej w Łodzi w 2010 roku*, „Władza sądzona” 2012, nr 1, s. 53-78.
- 17 Zob. J. Baryzel, Konserwatyzm, w: *Encyklopedia polityczna*, t. 1, red. J. Bartyzel, B. Szlachta, A. Wielomski, Polskie Wydawnictwo Encyklopedyczne, Radom 2007, s. 131; zob. np. M. Król, *Konserwatyści a niepodległość*, Instytut Wydawniczy Pax, Warszawa 1985; S. Paczos, *Państwo i naród w myśli politycznej polskich konserwatystów do 1939 roku*, Wydawnictwo Avalon, Kraków 2009, *passim*.

konkretny konserwatysta, ale też ze specyfiką wspólnoty, w której ukształtowała się jego tożsamość¹⁸. Jednakże nie oznacza to, że konserwatywna myśl polityczna jest nieuchwytna. Badacze dostrzegają w niej pewne spójne struktury i elementy. Włodzimierz Mich do filarów konserwatyizmu zaklasyfikował „poszanowanie dla zasad religijnych, dla tradycji, autorytetu państwowego i przestrzegania zasad etycznych w życiu publicznym”¹⁹. Z kolei Tomasz Sikorski wskazał na siedem komponentów paradygmatu konserwatywnego: 1) tradycjonalizm, polegający na szacunku do przeszłości oraz dostrzeganiu w tradycji gwarancji ładu społecznego; 2) organiczną wizję społeczeństwa, w którym obowiązują hierarchia i antyegalitaryzm, a jednostka ma poczucie współodpowiedzialności za społeczność, do której należy (rodzinę, społeczność lokalną, naród, państwo); 3) etykę absolutną wynikającą z prawa stanowionego, prawo boże; 4) afirmację państwa – szacunek i posłuszeństwo wobec legalnie wybranej i sprawiedliwej władzy; 5) integryzm – postrzeganie katolicyzmu jako fundamentu ładu społecznego; 6) sceptycyzm – pesymizm względem zastanej rzeczywistości; 7) klasyczną wizję polityki, wiążącą się z realizacją służby wobec wspólnoty dla dobra ogółu²⁰.

Jak słusznie zauważyli badacze, trudno jest określić, „kto jest konserwatystą”. Truizmem jest stwierdzenie, że do konserwatyizmu odwołują się inne nurty ideowe. Brakuje zatem wyraźnych granic, które stanowiłyby o tożsamości ideowej²¹. Jednakże można wyszczególnić cechy dyskursu konserwatywnego, co nie oznacza, że nie będą one obecne w innych szkołach myślenia politycznego. Zasadne jest dostrzeżenie, że można reprezentować konserwatywny styl myślenia politycznego, pozostając poza

18 Zob. B. Szlachta, *Szkice o konserwatyźmie*, Ośrodek Myśli Politycznej w Krakowie, Kraków 2008, s. 13.

19 W. Mich, *Role i metody. Ruch konserwatywny w II Rzeczypospolitej o swych zadaniach i sposobach ich realizacji*, Wydawnictwo UMCS, Lublin 2010, s. 17.

20 T. Sikorski, „*W kręgu państwa i władzy*”. *Koncepcje ustroju politycznego polskich konserwatystów (1926-1939)*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2007, s. 20-26; zob. też i por.: W. Mich, *Myśl polityczna polskiego ruchu konserwatywnego*, Wydawnictwo UMCS, Lublin 1994, s. 10, 42; R. Skarżyński, *Konserwatyźm. Zarys dziejów filozofii politycznej*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 1998, s. 39-40; A. Wielomski, *Konserwatyźm. Główne idee, nurty i postacie*, Fijorr Publishing, Warszawa 2007, s. 25-30; B. Szlachta, *Konserwatyźm jako doktryna*, „Pro Fide, Rege et Lege” 1996, nr 2, s. 29-31.

21 W. Mich, *Polscy konserwatyści*, w: *Więcej niż niepodległość. Polska myśl polityczna 1918-1939*, red. Jan Jachymek, Waldemar Paruch, Wydawnictwo UMCS, Lublin 2001, s. 29; B. Szlachta, *Szkice o konserwatyźmie...*, s. 13; R. Scruton, *Co znaczy konserwatyźm*, przeł. T. Bieroń, Wydawnictwo Zysk i -ska, Poznań 2002, s. 25; E. Olszewski, *Ideologia i ruch polityczny współczesnego konserwatyźmu*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska. Sectio K, Politologia” 1999, vol. 6, s. 372; zob. i por.: M. Król, *Konserwatyźm i nacjonalizm*, „Teksty: teoria literatury, krytyka, interpretacja” 1977, nr 5-6, s. 305-311.

środowiskiem konserwatywnym lub działając w ugrupowaniu politycznym o innej niż konserwatywna proveniencji. Sebastian Paczos wskazał, że taki styl myślenia odznacza się:

[...] pragmatyzmem i realizmem. Polega na pielęgnowaniu pewnych konkretnych zasad wywiedzionych z analizy danego narodu. W przypadku konserwatywnego stylu myślenia mamy do czynienia z sytuacją, gdy zachowawcy wprowadzają swoją działalność do sfer, które są aktualnie możliwe przy jednoczesnej ostrożności we wprowadzaniu zmian²².

Konserwatywny dyskurs nawiązywał do tradycjonalizmu, który stanowił konsekwencję przywiązania do przeszłości, konieczności dowartościowania osiągnięć i dorobku, dziedzictwa przodków, ale też i naturalnego/zastanego porządku społecznego. Jednakże należy podkreślić, że było to świadome docenienie konkretnych, wyselekcjonowanych tradycji i wartości. To z nich wywodzi się poszanowanie dla rodziny, religii i własności²³. Choćby w tym kontekście konserwatyści odwoływali się do tradycyjnego modelu rodziny, opartego na sakramentalnym związku mężczyzny i kobiety, a także do ról rodzinnych uwarunkowanych biologicznie.

W konserwatywnym dyskursie egzemplifikacją tradycyjnych ról był ściśle określony (przez tradycję) udział ojca i matki w procesie wychowania potomstwa. Samo wychowanie konserwatyści traktowali jako proces pozwalający zachować porządek społeczny. Poza rodziną rolę wychowawczą dostrzegano też w Kościele, dając tej instytucji, na równi z rodziną, prawo do oddziaływania na szkołę²⁴. Wychowanie w konserwatyźmie oznaczało przygotowanie do życia obywatelskiego. Po pierwsze, wiązało się to ze wzmacnianiem tożsamości narodowej i podkreślaniem przynależności do wspólnoty kulturowej. Po drugie, z wycuczeniem odpowiedzialności za członków tej wspólnoty i jej przyszłość²⁵.

W Polsce, w konserwatywnym dyskursie, wartości stanowiły fundament życia społecznego. Katolicyzm uznawano za podstawę tożsamości narodowej, a chrześcijaństwo za fundament kultury narodów europejskich. Rezygnacja z wartości katolickich jawiła się jako zagrożenie dla cywilizacji Zachodu i kultury narodowej, podobnie jak ograniczenie roli Kościoła katolickiego w państwie²⁶. Zgodnie ze społeczną nauką Kościoła katolickiego jednostka miała być odpowiedzialna za wspólnotę i działać na rzecz dobra ogółu. Stąd też poczucie sprawczości w dążeniu do wzmocnienia państwa.

22 S. Paczos, *Józef Kalasanty Szaniański – prekursor polskiego konserwatyźmu*, „Myśl Polityczna. Political Thought” 2020, nr 3 (4), s. 35.

23 W. Mich, *Myśl...*, s. 8-10; B. Borowik, *Partie konserwatywne w Polsce 1989-2001*, Wydawnictwo UMCS, Lublin 2011, s. 13; A. Wielomski, dz. cyt., s. 12.

24 W. Mich, *Myśl...*, s. 28.

25 B. Szlachta, *Szkice o konserwatyźmie*, s. 19.

26 W. Mich, *Myśl...*, s. 17-18.

Jak pisał Włodzimierz Mich: „Konserwatyści chcą wolności w Bogu, a nie od Boga. Opowiadają się za wolnością w granicach prawa moralnego, czy – inaczej mówiąc – w granicach obowiązków nakazanych przez religię”²⁷. Wolność jednostki w konserwatyzmie była obwarowana granicami dobra ogółu oraz moralnością chrześcijańską. Miała ona też wymiar wolności negatywnej, zatem władza nie mogła ingerować w życie prywatne obywateli, zmuszać ich do ponoszenia obciążeń finansowych, zastępować w obszarach, gdzie samodzielnie (w poszanowaniu dobra ogółu) mogli realizować działania i podejmować decyzje. Jednakże wolność jednostki ograniczały obowiązki wobec państwa, za którego „prosperitę” była odpowiedzialna. Wolność upatrywano w kulturze. Jak zauważył Łukasz Kowalik:

Konserwatywny pogląd na wolność jednostki głosi, że wolność, wielkie ludzkie pragnienie, nie może być budowana ani na zasadzie kolektywnej, ani na zasadzie egoistycznej, lecz możliwa jest do osiągnięcia w uczciwy sposób tylko w systemie wspólnych, zwyczajowych ograniczeń²⁸.

Warto dodać, że konserwatyści uważali, że sprawne państwo ocenia się z perspektywy jego rozwoju gospodarczego. Byli więc przywiązani do materialnego wymiaru życia, bo to ono, choćby za sprawą podatków, oddziaływało na inne obszary funkcjonowania państwa (m.in. na obronność, sądownictwo, infrastrukturę drogową), ale także dostrzegali jego znaczenie dla rozwoju duchowego. Można również dostrzec w konserwatyzmie silny nurt liberalizmu gospodarczego. Konserwatyści zmięli do wykreowania w narodzie inicjatywności i pracowitości przejawiających się w rozwoju prywatnych przedsiębiorstw. Gospodarka wolnorynkowa stanowiła więc dla nich naturalny proces, który miał też objawiać się likwidacją etatyzmu²⁹.

Jak już wspomniano, w konserwatywnym dyskursie pojawiała się estyma dla dokonań przodków oraz państwa *sensu largo*. Jednak należy zaznaczyć, że w Polsce odrzucano odwołanie do okresu PRL, podważając umocowanie ówczesnej władzy i system jej sprawowania ze względu na zewnętrzne pochodzenie i poziom demoralizacji³⁰. Choć kolejnym wyznacznikiem dyskursu konserwatywnego w Polsce było przywiązanie do autorytetu władzy, niepodważalny był wyłącznie ten natury społecznej i kulturowej, a nie politycznej. Autorytet dla władzy politycznej nie był automatycznie przyznawany z racji pełnionej funkcji, lecz należało na niego zasłużyć. Przede

27 Tamże, s. 43.

28 Ł. Kowalik, *Świat oczami konserwatysty*, „Przegląd Filozoficzny – Nowa Seria R. 29” 2020, nr 1 (113), s. 106.

29 W. Mich, *Mysł...*, s. 30-31, 33-35; R. Matyja, *Konserwatyzm po komunizmie*, Warszawa 2009, s. 204-205; P. Korzondkowski, *Doktrynalne podstawy konserwatyzmu*, „Zeszyty Naukowe ZSFiP” 2013, nr 4, s. 134; M. Ziółkowski, *Przemiany interesów i wartości społeczeństwa polskiego. Teorie, tendencje, interpretacje*, Wydawnictwo Fundacji Humaniora, Poznań 2000, s. 185-187.

30 R. Matyja, dz. cyt., s. 359.

wszystkim miał się opierać na źródłach prawa. Ponadto tzw. mąż stanu miał uosabiać wspólnotę, do której należał i której miał przewodzić. Jego interesy były więc zbieżne z interesami rządzonych³¹. W sytuacji kontestacji porozumienia politycznego sprawującego władzę krytyce podlegały nie instytucje, lecz układy, pewne mechanizmy ułatwiające ich funkcjonowanie.

W kontekście państwa istotny był dyskurs dotyczący polityki zagranicznej. Kwestią różnicującą środowisko konserwatywne było choćby wejście Polski do Unii Europejskiej. Część działaczy postrzegała je z perspektywy ograniczenia suwerenności, uzależnienia ekonomicznego, ale też i obaw związanych z dechrystianizacją Polski. Zwolennicy UE dostrzegali w niej szansę na rywalizację ekonomiczną z potęgami gospodarczymi, a także możliwość oddziaływania na światowe procesy polityczne. Jednakże konserwatystów łączył sprzeciw wobec tzw. eurosantażu, którego przejawem było zmuszenie do rezygnacji z tożsamości narodowej na rzecz budowy tożsamości europejskiej³².

Można zatem zauważyć, że fundamentem dyskursu konserwatywnego było odwołanie do tradycji, która stanowiła podstawę rozważań zarówno w kontekście aksjologicznym, jak i praktyki politycznej. Wiązało się to z podkreśleniem znaczenia rodziny dla kształtowania wspólnoty kulturowej/narodowej, ale też i Kościoła katolickiego. Odwołanie do chrześcijaństwa pojawiało się nie tylko w kontekście stereotypowego postrzegania „Polaka jako katolika”, ale też wskazywano na niepodważalność etyki chrześcijańskiej, w której dostrzegano źródło i filar prawa stanowionego. Wolność jednostki ograniczały odpowiedzialność za wspólnotę oraz moralność. Ceniono wolność ekonomiczną i sprzeciwiano się ingerencji państwa w obszar gospodarki, minimalizując jego działania w tym zakresie. Za naturalne uznano nierówności społeczne. Szczególny obszar ochrony dla konserwatystów stanowiła kultura – spajająca wspólnotę, wyznaczająca działania i zakres władzy politycznej, budująca tożsamość narodową. Istotne znaczenie w dyskursie konserwatywnym miał autorytet władzy, poszanowanie dla instytucji państwa gwarantujących porządek społeczny, zgodny z tradycją i kulturą wspólnoty. Państwo zaś stawało się silne wraz z rozwojem gospodarki i wzmocnieniem współodpowiedzialności jednostek za wspólnotę, co gwarantowało także jego znaczenie (gospodarcze, polityczne i militarne) na arenie międzynarodowej.

31 W. Mich, *Mysł...*, s. 54-55; A. Turoń-Kowalska, *Konserwatyzm jako odpowiedź na myśl nowożytną*, „IDEA – studia nad strukturą i rozwojem pojęć filozoficznych” 2017, nr XXIX/1, 173-174; R. Scruton, dz. cyt., s. 257-259.

32 R. Matyja, dz. cyt., s. 345-346.

DYSKURS KONFEDERACJI

Na oficjalnej stronie internetowej partii wskazano:

Konfederacja to wielka koalicja środowisk prawicowych powstała w celu przełamania dyktatu bandy czworga. Jesteśmy jedynym ugrupowaniem na polskiej scenie politycznej realizującym interes **propolski**. Są wśród nas wolnościowcy, narodowcy i konserwatyści. Łączy nas walka o lepsze JUTRO – dla Ciebie i Twoich dzieci³³.

Autodeklaracja partyjna sugerowała, że Konfederacja stanowi alternatywę dla pozostałych ugrupowań politycznych w Polsce, a także że jako „jedyna” zabiega o interesy wspólnoty narodowej *sensu largo* i jednostek ją tworzących. Tym samym podważano zastany ład polityczny, sugerując funkcjonowanie w polskiej polityce pewnego „układu”. Już w momencie zawiązania się federacyjnej partii określono jej miejsce na scenie politycznej jako ugrupowania prawicowego, które stało się naturalną konkurencją dla rządzącej w 2019 r. Zjednoczonej Prawicy. Jednocześnie nowa partia usytuowała się w kontrze do pozostałych ugrupowań parlamentarnych. Przeciwników politycznych – PiS, Platformę Obywatelską, Lewicę i Polskie Stronnictwo Ludowe określano mianem „bandy czworga”³⁴. W oficjalnych mediach społecznościowych opublikowano post:

#Konfederacja powstała po to, by wprowadzić nową jakość do polityki i wyprowadzić Polaków z błędnego koła 30-letnich rządów «bandy czworga» z PiS-PO-SLD-PSL, którzy na zmianę żerują na obywatelach i traktują państwo jak swój prywatny folwark³⁵.

W okresie od 2019 r. do 2023 r. środowisko polityczne Konfederacji opracowało pięć programów, każdy z nich dostosowany był do kontekstu sytuacyjnego (gospodarczego, społecznego, politycznego), w którym został ogłoszony. Program przed wyborami parlamentarnymi z 2019 r. zawierał tzw. piątkę Konfederacji, czyli obszary priorytetowe, w których środowisko polityczne dostrzegało potrzebę reformy. Znalazły się tam: 1) 1000+ powszechna ulga podatkowa, 2) szybkie i sprawiedliwe sądy, 3) bon oświatowy i kulturalny, 4) bezpieczeństwo narodowe, 5) zdrowe życie³⁶. Nazwa programu odnosiła się do propozycji programowej PiS określanej mianem

33 Strona internetowa Konfederacji Wolność i Niepodległość, <https://konfederacja.pl/o-konfederacji/> [dostęp: 30.07.2023].

34 Zob. np. Konfederacja, Facebook, post z 3 III 2020 r., 9 IV 2021 r.,

35 Konfederacja, Facebook, post z 11 VI 2020 r.

36 KW Konfederacja Wolność i Niepodległość, *Polska dla Ciebie. Piątka Konfederacji*, <https://konfederacja.pl/app/uploads/KONFEDERACJA-Program-Wyborczy-Polska-dla-Ciebie-1.pdf> [dostęp: 15.07.2023] [dalej: *Polska dla Ciebie. Piątka Konfederacji*].

tw. piątki Kaczyńskiego³⁷, która została ogłoszona w lutym 2019 r. Tym samym Konfederacja złożyła prawicowym wyborcom kontrpropozycję.

Program z 2020 r., *Nowy Porządek. Tezy Konstytucyjne*, opracowany został jako oferta w nadchodzących wyborach prezydenckich, w których – w wyniku wewnętrznych prawyborów – kandydatem reprezentującym środowisko Konfederacji został Krzysztof Bosak³⁸. Wspomniany dokument zawierał 27 tez zapowiadających propozycję reformy ustrojowej państwa³⁹.

W 2021 r. w czasie konwencji programowej Konfederacja ujawniła propozycje naprawy sytuacji gospodarczej państwa po *lockdownie*. Dokument nazwano *Polska na nowo* i ponownie był kontrpropozycją do programu PiS⁴⁰. Miał on pozwolić: „Polakom bogacić się, rozwijać i żyć w sprawiedliwym, silnym państwie”⁴¹. Podejmowano w nim rozważania dotyczące: podatków, ochrony zdrowia, edukacji, niskich kosztów życia i państwa prawa⁴².

W 2022 r. opublikowano dokument *Po stronie Polski. Program merytorycznej alternatywy dla Polski*. Wskazano przyczyny jego publikacji, które można podzielić na wewnętrzne i zewnętrzne. Wśród tych pierwszych znalazły się indolencja partii sprawującej władzę i brak propozycji rozwiązania kryzysu wewnętrznego ze strony opozycji. Do zewnętrznych przyczyn zaklasyfikowano: kryzys gospodarczy po pandemii SARS-CoV-2, wybuch wojny w Ukrainie, unijną politykę klimatyczną. W programie zaprezentowano postulaty dotyczące: gospodarki, energetyki, obronności, polityki zagranicznej⁴³.

37 Na ten temat zob.: D. Bochen, „Piątka Kaczyńskiego”. *Jakie propozycje znalazły się w obietnicach PiS i kiedy zostaną wprowadzone?*, <https://www.money.pl/gospodarka/piatka-kaczyńskiego-jakie-propozycje-znalazly-sie-w-obietnicach-pis-i-kiedy-zostana-wprowadzone-6360749894059649a.html> [dostęp: 2.07.2023].

38 Zob. szerzej: A. Szwed-Walczak, *Komunikowanie wyborcze Krzysztofa Bosaka, kandydata na urząd Prezydenta RP w 2020 roku*, w: *Mysł polityczna: działanie i komunikowanie*, red. Anna Szwed-Walczak, Łukasz Jędrzejski, Kamil Mazurek, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 2022, s. 357-378.

39 KW Kandydata na Prezydenta RP Krzysztofa Bosaka, *Nowy porządek. Tezy konstytucyjne*, Warszawa 2020, https://konfederacja.pl/app/uploads/Bosak2020_NowyPorzadek-1.pdf [dostęp: 1.07.2023] (dalej: *Nowy porządek. Tezy konstytucyjne*).

40 Zob. *Program Konfederacji „Polska na nowo”. Winnicki ujawnia szczegóły*, <https://www.rp.pl/polityka/art53141-program-konfederacji-polska-na-nowo-winnicki-ujawnia-szczegoly> [dostęp: 1.07.2023].

41 Konfederacja Wolność i Niepodległość, *Polska na nowo. Program dla Polski po lockdownie*, https://konfederacja.pl/app/uploads/Konfederacja_PolskaNaNowo-2.pdf [dostęp: 2.07.2023] (dalej: *Polska na nowo. Program dla Polski po lockdownie*).

42 Tamże.

43 Konfederacja Wolność i Niepodległość, *Po stronie Polski. Program merytorycznej alternatywy dla Polski*, <https://konfederacja.pl/app/uploads/Po-Stronie-Polski-1.pdf> [dostęp: 3.07.2023] (dalej: *Po stronie Polski. Program merytorycznej alternatywy dla Polski*).

Najobszerniejszym dokumentem był program przed wyborami parlamentarnymi w 2023 r. *Konstytucja Wolności*. Składał się on z kilku części: 1) wykazu (19) projektów ustaw, 2) złożonych wniosków i zawiadomień (6), 3) wykazu działań polityków Konfederacji, 4) propozycji programowych: uproszczenia i obniżenia podatków, uskutecznienia polityki unijnej, reformy systemu edukacji, ochrony polskiego rolnictwa, zabezpieczenia granic, polityki energetycznej, polityki mieszkaniowej, reformy systemu ochrony zdrowia. Można dostrzec, że dokument był rozszerzoną wersją wcześniej prezentowanych programów⁴⁴.

Każdy ze wskazanych dokumentów uwzględniał kontekst, w którym się pojawiał, będąc przede wszystkim alternatywą dla działalności i propozycji programowych rządu. Ponadto omawiane w programach Konfederacji obszary naprawcze odzwierciedlały dyskusję publiczną, mianowicie sektory działania państwa, które zdaniem ugrupowania wymagały priorytetowych zmian, były też obecne w dyskusji publicznej np. kwestie obniżenia podatków w związku z kryzysem wywołanym przez wojnę czy działania zapobiegające pandemii, unijna polityka energetyczna zmierzająca do redukcji węgla kamiennego, zawodny system opieki zdrowotnej⁴⁵. Programy zawierały też postulaty, w których odwoływano się do idei (zob. Tabela 1).

44 Konfederacja Wolność i Niepodległość, *Program wyborczy 2023: Konstytucja Wolności*, https://konfederacja.pl/app/uploads/Konfederacja_WiN_Program_2023.pdf [dostęp: 23.07.2023] (dalej: *Program wyborczy 2023: Konstytucja Wolności*).

45 Kwestie te były też wymieniane jako przyczyny negatywnej oceny działalności polityków przez respondentów w badaniach Centrum Badań Opinii Społecznej, zob. np.: *Komunikat z badań nr 154/2022: Uzasadnienia dobrych i złych ocen działalności Sejmu*, oprac. B. Badora, s. 6; *Komunikat z badań nr 150/2021: Bilans drugiego gabinetu Mateusza Morawieckiego po dwóch latach działalności*, oprac. B. Roguska, s. 3.

Tab. 1: Kategorie wartości konserwatywnych w programach Konfederacji Wolność i Niepodległość (2019-2023).

Program wyborczy	2019 r. „Program dla Ciebie” (s. 20)	2020 r. „Nowy Porządek” (s. 36)	2021 r. „Polska na nowo” (s. 28)	2022 r. „Po stronie Polski” (s. 24)	2023 r. „Konstytucja Wolności” (s. 116)
Kategorie:					
Tradycjonalizm	-	+	+	-	-
Antyegalitaryzm	-	-	-	-	-
Współodpowiedzialność za wspólnotę	+	+	+	+	+
Wychowanie do życia obywatelskiego	+	+	+	-	+
Kultura narodowa	+	+	+	+	-
Etyka chrześcijańska	+	+	-	-	-
Katolicyzm = polskość	+	+	-	-	-
Sceptycyzm wobec zastanej rzeczywistości	-	-	-	+	+
Wolność gospodarcza	+	+	+	+	+
Zasada subsydiarności	-	+	-	-	+
Sprawne i silne państwo	+	+	+	+	+
Autorytet władzy	-	+	+	-	-

Źródło: Opracowanie własne.

Badania wykazały, że we wszystkich programach Konfederacji nawiązywano do współodpowiedzialności za wspólnotę, wolności gospodarczej oraz idei sprawnego i silnego państwa. Do kwestii współodpowiedzialności za wspólnotę odwoływano się w kontekście poprawy jakości systemu edukacji, ochrony zdrowia i bezpieczeństwa. W tym zakresie przewidywano wprowadzenie bonów edukacyjnych, bonów zdrowotnych, ale też i uwolnienie dostępu do broni⁴⁶. Zapisano: „Mamy obowiązek zadbać o to, by przyszłym pokoleniom pozostawić Polskę w stanie lepszym niż w czasach, w których nam samym przyszło działać”⁴⁷.

Podstawą każdego z badanych programów była idea wolności gospodarczej. Za warunki rozwoju gospodarczego uznano: własność prywatną, przedsiębiorczość oraz rynkową konkurencję. Postulowano choćby likwidację 15 podatków, wprowa-

⁴⁶ *Program wyborczy 2023: Konstytucja Wolności*, s. 43, 68, 108; *Polska na nowo. Program dla Polski po lockdownie*, s. 12.

⁴⁷ *Polska dla Ciebie. Piątka Konfederacji*, s. 18.

dzenie kwoty wolnej od podatków (stanowiącej 12-krotność płacy minimalnej)⁴⁸. Wskazywano, że to Konstytucja powinna gwarantować pełną i realną swobodę inicjatywy gospodarczej. Aby to urzeczywistnić, zaproponowano wprowadzenie zasad: 1) „przedsiębiorca ma pełną swobodę w doborze współpracowników, kontrahentów, pracowników i klientów – według własnych, suwerennych kryteriów”, 2) „prawdziwą swobodę zawierania umów i ograniczenie do minimum czasu i liczby kontroli u przedsiębiorcy”, 3) „każdemu należy zagwarantować prawo do urzędowej, wiążącej wykładni przepisów, które musi stosować”, 4) „konstytucja powinna też zagwarantować każdemu prawo korzystania z klauzuli sumienia”⁴⁹. Opowiadano się za swobodą produkcji rolnej i przemysłowej⁵⁰.

Sprawne państwo postrzegano poprzez pryzmat silnej kultury, gospodarki, systemu obrony. Wyjaśniano, że aby państwo było silne, należy: obniżyć podatki, dokonać ich częściowej redukcji, zlikwidować biurokrację i przywileje podatkowe, ograniczyć liczbę urzędników i rządowych agencji, promować polskie marki na arenie międzynarodowej⁵¹. Silna gospodarka miała przyczynić się do powstania nowoczesnego wojska oraz do podniesienia poziomu wykształcenia strzeleckiego i obronnego obywateli⁵². Kolejnym wyznacznikiem siły państwa były sprawiedliwe, apolityczne sądy⁵³. Obawiano się też utraty suwerenności politycznej na rzecz Unii Europejskiej – aby temu zapobiec, postulowano dobrowolną współpracę państw i ograniczenie kompetencji UE. Wskazywano też na konieczność zachowania suwerenności energetycznej poprzez oparcie bezpieczeństwa energetycznego na krajowych zasobach węgla, odnawialnych źródłach energii i energetyce jądrowej⁵⁴.

W czterech programach odwoływano się do wychowania do życia obywatelskiego (w 2019 r., 2020 r., 2021 r., 2023 r.) oraz do kultury narodowej (w 2019 r., 2020 r., 2021, 2022 r.). Pierwszej z wymienionych idei miało służyć wprowadzenie bonu edukacyjnego, który miał umożliwić edukację zgodną z kulturą narodową, ale też wychowanie tożsame z wolą rodziców. Zdaniem Konfederacji propozycja ta miałaby w oświacie sprzyjać konkurencji, co z kolei poprawiłoby jakość kształcenia. Miałoby to przeciwdziałać popularyzacji „seksedukacji” i indoktrynacji dzieci, gwarantować zaś to, że dziecko nie miałoby w szkole kontaktu z treściami niedostosowanymi do jego wieku, a rodzice mogliby samodzielnie wybrać program wychowawczy, np.

48 *Polska na nowo. Program dla Polski po lockdownie*, s. 7.

49 *Nowy porządek. Tezy konstytucyjne*, s. 24.

50 *Po stronie Polski. Program merytorycznej alternatywy dla Polski; Program wyborczy 2023: Konstytucja-Wolności*, s. 13.

51 *Polska dla Ciebie...*, s. 5-6; *Polska na nowo...*, s. 18; *Program wyborczy 2023...*; *Po stronie Polski...*

52 *Polska dla Ciebie...*, s. 14.

53 Tamże, s. 8-9.

54 Tamże, s. 16; *Program wyborczy 2023...*, s. 77; *Po stronie Polski...*, s. 12.

zgodnie z wartościami konserwatywnymi⁵⁵. Kulturę narodową utożsamiano z chrześcijaństwem. Zaznaczono, że „Kultura chrześcijańska stanowi rdzeń funkcjonowania Polski jako wspólnoty politycznej od momentu powstania naszego państwa. Jest to fakt niezależny od charakteru religijności poszczególnych Polaków”⁵⁶.

Mimo podejmowania w wystąpieniach polityków Konfederacji kwestii antyegalitaryzmu nie znalazła ona odzwierciedlenia w dokumentach programowych. Pozostałe wyszczególnione w Tab. 1. kategorie pojawiły się w dwóch programach: tradycjonalizm oraz autorytet władzy w 2020 i 2021 r., etyka chrześcijańska oraz katolicyzm w 2019 i 2020 r., zasada subsydiarności w 2020 i 2023 r., sceptycyzm wobec zastanej rzeczywistości w 2022 r. i 2023 r. Tradycjonalizm w dokumentach programowych Konfederacji przejawiał się w odwoływaniu do „tysiącletniej historii” narodu, dokonań przodków. Podkreślano, że „państwo powinno tworzyć warunki dla zachowania tożsamości narodowej, rozwoju jego elit oraz umocnienia niepodległości politycznej i gospodarczej”⁵⁷. Za podstawę funkcjonowania wspólnoty kulturowej uznano tradycyjną rodzinę, opartą na małżeństwie kobiety i mężczyzny oraz ich potomstwo⁵⁸. W programach Konfederacji pojawiły się także propozycje odbudowy autorytetu władzy. Jego gwarancją miałoby być przestrzeganie polskiego prawa⁵⁹. Zalecano, że kluczowe jest stworzenie „jednego, silnego i stabilnego ośrodka władzy wykonawczej z premierem”, który będzie ponosił pełną odpowiedzialność polityczną za Radę Ministrów, aby w ten sposób uniknąć konfliktów kompetencyjnych. Wszelkie instytucje kontrolne powinna zaś nadzorować opozycja. Postulowano też 50% redukcję liczby posłów⁶⁰. Zakładano reformę Senatu i przekształcenie go w tzw. izbę refleksji, w której znaleźliby się przedstawiciele samorządów, związku przedsiębiorców i pracodawców, związków zawodowych, organizacji społecznych, byli prezydenci⁶¹. Zabiegano też o pociąganie do odpowiedzialności prawnej urzędników za bezprawne i błędne decyzje, a także o rejestrowanie pracy policjantów w celu wyeliminowania nadużyć władzy⁶².

W programach pojawiła się też konstatacja, że normy prawne dotyczące funkcjonowania państwa powinny wynikać z etyki chrześcijańskiej. Za fundament uznano także zasady prawa rzymskiego oraz polską tradycję ideową⁶³. Podnoszono

55 Tamże, s. 12; *Polska na nowo...*, s. 17.

56 *Nowy porządek. Tezy konstytucyjne*.

57 Tamże, s. 7.

58 Tamże.

59 *Program wyborczy 2023...*, s. 33.

60 *Nowy porządek...*, s. 9.

61 Tamże, s. 11.

62 *Polska na nowo...*, s. 25.

63 *Nowy porządek...*

konieczność „prawnych gwarancji bezpieczeństwa życia od poczęcia”⁶⁴. Warto dodać, że politycy Konfederacji, m.in. Krzysztof Bosak, Grzegorz Braun, Sławomir Mentzen, Robert Winnicki, podpisali w 2018 r. *Akt Konfederacji Gietrzwałdzkiej*, w którym zapisano:

Program Gietrzwałdu A.D. 1877 – program rozważnego i wytrwałego dochodzenia do suwerenności politycznej (tj. wolności od obcej, narzuconej władzy) poprzez wytrwałą pracę nad odzyskaniem suwerenności wewnętrznej (tj. wolności od wielorakich uzależnień, nałogów i przywar) – chcemy dziś podjąć. Jakkolwiek różne pozostają nasze ścieżki działania i obszary aktywności, chcemy odtąd samemu przyjmować i innym wskazywać ten sam punkt orientacyjny: Gietrzwałd – właściwy azymut w drodze do Wielkiej Polski Katolickiej⁶⁵.

W programach odnotowano, że mimo zapisu w preambule Konstytucji w Polsce nie jest stosowana zasada subsydiarności. Postulowano, aby w nowej ustawie zasadniczej wyraźniej wyartykułować, że państwo nie może wyręczać obywatela/społeczności w tych obszarach, w których ten/ta poradzi sobie samodzielnie. Władza zatem nie może poszerzać swoich uprawnień: „tyle władzy i tyle państwa, na ile to konieczne oraz tyle wolności i społeczeństwa, na ile to możliwe”⁶⁶.

Krytycznie oceniano umiejętności i działania obozu rządzącego, ukazując skutki błędnych decyzji. Tym samym argumentowano konieczność zmiany władzy:

Rząd PiS nie potrafił przygotować Polski na trudne czasy, a rozwiązania proponowane przez totalną opozycję byłyby jeszcze gorsze. Polska potrzebuje nowego przywództwa, gotowego na zmierzenie się z wyzwaniem trudnych czasów⁶⁷.

Programy Konfederacji zawierały odniesienia do idei charakterystycznych dla konserwatyizmu, stałym elementem w nich była obecność współodpowiedzialności za wspólnotę, wolności gospodarczej oraz idei sprawnego i silnego państwa. Podobnie jak zapisy dotyczące wychowania do życia obywatelskiego czy kultury narodowej nie kolidowały z tożsamościami ideowymi partii tworzących Konfederację. Jednakże w programach Konfederacji dostrzec można też odwołania np. do wartości charakterystycznych dla Narodowej Demokracji, której ideowym spadkobiercą jest Ruch Narodowy. Potwierdzają tę konstatację badania Jarosława Tomaszewicza, który w ideologii Konfederacji dostrzegł sprzeczności. Wyszczególnił antynomie: 1) między

64 *Polska dla Ciebie. Piątka Konfederacji*, s. 19; *Nowy porządek...*, s. 22.

65 Zob. szerzej: *Akt Konfederacji Gietrzwałdzkiej A. D. 2018*, https://www.konfederacijagietrzwaldzka.pl/wp-content/uploads/2018/07/akt_konfederacji_gietrzwaldzkiej_2018.pdf [dostęp: 20.07.2023]; *Lista sygnatariuszy, którzy przystąpili do aktu 27 czerwca A.D. 2018 w Warszawie*, <https://www.konfederacijagietrzwaldzka.pl/> [dostęp: 20.07.2023].

66 *Nowy porządek...*, s. 23.

67 *Po stronie Polski...*, s. 3; *Program wyborczy 2023...*, s. 22.

tradycjonalizmem a modernizmem, 2) między konserwatyzmem a narodowym-demokratyzmem, 3) wzorców rodzimych i zagranicznych. Zauważył, że obszar porozumienia partyjnego obejmuje katolicyzm kulturowy oraz liberalizm gospodarczy⁶⁸.

PODSUMOWANIE

Wyodrębnione w toku badań cechy dyskursu konserwatywnego (tradycjonalizm, antyegalitaryzm, współodpowiedzialność za wspólnotę, wychowanie do życia obywatelskiego, odwołania do kultury narodowej, etyki chrześcijańskiej, katolicyzmu; sceptycyzm wobec zastanej rzeczywistości, wolność gospodarcza, sprawne i silne państwo, autorytet władzy) pozwoliły na zweryfikowanie jego obecności w programach Konfederacji.

W badanych dokumentach partii zabrakło odniesień do antyegalitaryzmu, mimo że pojawiał się w oficjalnych wystąpieniach polityków. Krzysztof Bosak wyjaśniał:

Także nierówności, także różnice, mają swoją ważną rolę w gospodarce. W momencie kiedy średnia pensja zbliża się do minimalnej pensji, coś jest głęboko nie tak. Powinno być tak, że ten, kto ciężko i dobrze pracuje, ten będzie miał więcej, powinno być tak i tylko w ten sposób możemy zbudować prawdziwe państwo dobrobytu, bogatą i dumną Polskę⁶⁹.

Pozostałe wyróżniki dyskursu konserwatywnego znalazły się w programach Konfederacji. W każdym z nich odwoływano się do współodpowiedzialności za wspólnotę, wolności gospodarczej oraz idei sprawnego i silnego państwa. Potwierdzenie znajdują więc wnioski z badań Rafała Matyi, który zauważył, że konserwatyzm polityczny po 1989 r. w Polsce miał być wynikiem działań zmierzających do powstania ugrupowania prawicowego, dla którego spójne były: katolicki tradycjonalizm i poczucie narodowe, koncepcja silnego i nowoczesnego państwa, idea „wolnorynkowego przewrotu”⁷⁰.

W większości programów Konfederacji pojawiały się też odniesienia do wychowania do życia obywatelskiego i kultury narodowej. Pozostałe kategorie, tj. tradycjonalizm, autorytet władzy, etyka chrześcijańska oraz katolicyzm, zasada subsydiarności, sceptycyzm wobec zastanej rzeczywistości, pojawiły się w dwóch programach. Nie można określić programu Konfederacji mianem konserwatywnego, gdyż jak pisał Bogdan Szlachta: „jeśli zatem jakaś partia nazywa swój program mianem «konser-

68 J. Tomaszewicz, dz. cyt., s. 21.

69 Zob. *Konwencja Konfederacji* 24.06.2023, <https://www.youtube.com/watch?v=5sxHaz2aNX4> [dostęp: 2.07.2023].

70 R. Matyja, dz. cyt., s. 235.

watywnego», naraża się w oczach takiego konserwatysty – wraz ze zwolennikami innych «doktryn» – na zarzut «konstruktywizmu»⁷¹. Można jednakże stwierdzić, że dokumenty programowe Konfederacji odwołują się do wartości określanych mianem konserwatywnych.

Adresatem przekazu Konfederacji był wyborca prawicowy, o którego partia rywalizowała z rządzącą Zjednoczoną Prawicą. Z tego względu dokumenty programowe były odpowiedzią na propozycje PiS. Nie należy jednak zapominać, że Konfederacja jest partią federacyjną, złożoną z trzech głównych podmiotów politycznych, a wartości konserwatywne stanowią ich łącznik i pozwalają na współpracę mimo wielu rozbieżności, które można wykazać, analizując postulaty programowe Nowej Nadziei, Ruchu Narodowego oraz Korony Konfederacji Polskiej. Poza wspomnianymi wartościami konserwatywnymi ta forma organizacyjna pozwala na połączenie sił w konkurowaniu z PiS o uwagę prawicowego elektoratu, sprzyja także pragmatyzmowi wynikającemu z ordynacji wyborczej, ponieważ partiom wchodzącym w skład Konfederacji trudno byłoby w pojedynkę przekroczyć próg wyborczy i uzyskać mandaty wyborcze.

BIBLIOGRAFIA

- Akt Konfederacji Gietrzwałdzkiej A. D. 2018*, https://www.konfederacijagietrzwaldzka.pl/wp-content/uploads/2018/07/akt_konfederacji_gietrzwaldzkiej_2018.pdf [dostęp: 20.07.2023].
- Bartyzel Jacek, *Konserwatyzm, w: Encyklopedia polityczna*, t. 1, red. tenże, Bogdan Szlachta, Adam Wielomski, Polskie Wydawnictwo Encyklopedyczne, Radom 2007.
- Bochen Daniel, „*Piątka Kaczyńskiego*”. *Jakie propozycje znalazły się w obietnicach PiS i kiedy zostaną wprowadzone?*, <https://www.money.pl/gospodarka/piatka-kaczynskiego-jakie-propozycje-znalazly-sie-w-obietnicach-pis-i-kiedy-zostana-wprowadzone-6360749894059649a.html> [dostęp: 2.07.2023].
- Borowik Bogdan, *Partie konserwatywne w Polsce 1989-2001*, Wydawnictwo UMCS, Lublin 2011.

71 B. Szachta, *Uwagi o jednym z paradoksów współczesnego polskiego konserwatyizmu (z uwzględnieniem perspektywy historycznej)*, w: *Państwo i społeczeństwo w XXI wieku: style myślenia politycznego Polaków na progu XXI stulecia: akcenty retro- i prospektywne*, red. S. Kilian, Towarzystwo Edukacyjne – Oficyna Wydawnicza AFM, Kraków 2004, s. 13.

- Brzozowski Artur, *Konfederacja uderza w PiS. Tuduj: „Wierzę, że jesteśmy w stanie zdobyć poparcie 15 proc. Wyborców”*, 28.02.2023, <https://wroclaw.wyborcza.pl/wroclaw/7,35771,29505533,krzysztof-tuduj-z-konfederacji-telewizja-polska-promuje-lewicowe.html> [dostęp: 2.07.2023].
- CBOS, *Komunikat z badań nr 32/2021: Motywacje wyborcze Polaków*, oprac. Agnieszka Cybulska, Krzysztof Pankowski.
- CBOS, *Komunikat z badań nr 150/2021: Bilans drugiego gabinetu Mateusza Morawieckiego po dwóch latach działalności*, oprac. Beata Roguska.
- CBOS, *Komunikat z badań nr 154/2022: Uzasadnienia dobrych i złych ocen działalności Sejmu*, oprac. Barbara Badora.
- Dijk van Teunen A., *Discourse and context: a sociocognitive approach*, Cambridge University Press, Cambridge 2008.
- Ferfecki Wiktor, *Liderzy Konfederacji założyli nową partię. „Na wszelki wypadek”*, <https://www.rp.pl/polityka/art38284681-liderzy-konfederacji-zalozyli-nowa-partie-na-wszelki-wypadek> [dostęp: 3.07.2023].
- Fiske John, *Reading the popular*, Routledge, London, New York 1995.
- Foucault Michel, *Porządek dyskursu. Wykład inauguracyjny wygłoszony w Collège de France 2 grudnia 1970*, tłum. Michał Kozłowski, Słowo/Obraz Terytoria, Gdańsk 2002.
- Jabłońska Barbara, *Krytyczna analiza dyskursu: refleksje teoretyczno-metodologiczne*, „Przegląd Socjologii Jakościowej” 2006, nr 2/1, s. 48-61.
- Kawka Maciej, *O badaniu języka dyskursu medialnego*, „Media i Społeczeństwo” 2014, nr 4, s. 164-172.
- Kolczyński Mariusz, *Strategia komunikacyjna Konfederacji w wyborach w 2019 roku – próba rekonstrukcji*, „Studia Politologiczne” 2020, Vol. 55, s. 259-276.
- Konfederacja, Facebook, posty z 3 III 2020 r., 11 VI 2020 r., 9 IV 2021 r.
- Konfederacja Wolność i Niepodległość, *Po stronie Polski. Program merytorycznej alternatywy dla Polski*, <https://konfederacja.pl/app/uploads/Po-Stronie-Polski-1.pdf> [dostęp: 3.07.2023].
- Konfederacja Wolność i Niepodległość, *Polska na nowo. Program dla Polski po lockdownie*, https://konfederacja.pl/app/uploads/Konfederacja_PolskaNaNowo-2.pdf [dostęp: 2.07.2023].
- Konfederacja Wolność i Niepodległość, *Program wyborczy 2023: Konstytucja Wolności*, https://konfederacja.pl/app/uploads/Konfederacja_WiN_Program_2023.pdf [dostęp: 23.07.2023].
- Konwencja Konfederacji 24.06.2023*, <https://www.youtube.com/watch?v=5sxHaz2aNX4> [dostęp: 2.07.2023].
- Korzondkowski Paweł, *Doktrynalne podstawy konserwatyzmu*, „Zeszyty Naukowe ZSFiP” 2013, nr 4, s. 112-139.

- Kotras Marcin, *Słowa są ważne. Analiza dyskursu prasowego w czasie kampanii samorządowej w Łodzi w 2010 roku*, „Władza sądenia” 2012, nr 1, s. 53-77.
- Kowalik Łukasz, *Świat oczami konserwatysty*, „Przegląd Filozoficzny – Nowa Seria R. 29” 2020, nr 1 (113), s. 95-110.
- Kowalik-Kaleta Zofia, *Interdyskursywność w medialnych tekstach perswazyjnych – analiza w ramach KAD*, „Media i Społeczeństwo” 2011, nr 1, s. 103-111.
- Król Marcin, *Konserwatysty a niepodległość*, Instytut Wydawniczy Pax, Warszawa 1985.
- Król Marcin, *Konserwatyzm i nacjonalizm*, „Teksty: teoria literatury, krytyka, interpretacja” 1977, nr 5-6, s. 305-311.
- KW Kandydata na Prezydenta RP Krzysztofa Bosaka, *Nowy porządek. Tezy konstytucyjne*, Warszawa 2020, https://konfederacja.pl/app/uploads/Bosak2020_NowyPorzadek-1.pdf [dostęp: 1.07.2023] (dalej: *Nowy porządek. Tezy konstytucyjne*).
- KW Konfederacja Wolność i Niepodległość, *Polska dla Ciebie. Piątka Konfederacji*, <https://konfederacja.pl/app/uploads/KONFEDERACJA-Program-Wyborczy-Polska-dla-Ciebie-1.pdf> [dostęp: 15.07.2023].
- Krzysztof Bosak kandydatem Konfederacji na prezydenta, <https://forsal.pl/artykuly/1449280,krzysztof-bosak-kandydatem-konfederacji-na-prezydenta.html> [dostęp: 2.07.2023].
- Lisowska-Magdziarz Małgorzata, *Analiza tekstu w dyskursie medialnym. Przewodnik dla studentów*, Wydawnictwo UJ, Kraków 2006.
- Lista sygnatariuszy, którzy przystąpili do aktu 27 czerwca A.D. 2018 w Warszawie, <https://www.konfederacjagietrzwaldzka.pl/> [dostęp: 20.07.2023].
- Maj Konrad, Skarżyńska Krystyna, *Społeczeństwo wobec epidemii. Raport z badań*, Fundacja im. Stefana Batorego, Warszawa 2020.
- Matyja Rafał, *Konserwatyzm po komunizmie*, Warszawa 2009.
- Mich Włodzimierz, *Mysł polityczna polskiego ruchu konserwatywnego*, Wydawnictwo UMCS, Lublin 1994.
- Mich Włodzimierz, *Polscy konserwatysty*, w: *Więcej niż niepodległość. Polska myśl polityczna 1918-1939*, red. Jan Jachymek, Waldemar Paruch, Wydawnictwo UMCS, Lublin 2001, s. 29-69.
- Mich Włodzimierz, *Role i metody. Ruch konserwatywny w II Rzeczypospolitej o swych zadaniach i sposobach ich realizacji*, Wydawnictwo UMCS, Lublin 2010.
- Nijakowski Lech, *Domeny symboliczne. Konflikty narodowe i etniczne w wymiarze symbolicznym*, Wydawnictwo Scholar, Warszawa 2006.
- Nowicka-Franczak Magdalena, *Postfoucaultowska analiza dyskursu. Przypadek sporu o Jedwabne*, w: *Analiza dyskursu publicznego. Przegląd metod i perspektyw badawczych*, red. Marek Czyżewski, Michał Otrócki, Tomasz Piekot, Jerzy Stachowiak, Akademickie Sedno, Warszawa 2017, s. 311-347.

- Olszewski Edward, *Ideologia i ruch polityczny współczesnego konserwatyizmu*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska. Sectio K, Politologia 6” 1999.
- Paczos Sebastian, *Państwo i naród w myśli politycznej polskich konserwatystów do 1939 roku*, Wydawnictwo Avalon, Kraków 2009.
- Paczos Sebastian, *Józef Kalasanty Szaniawski – prekursor polskiego konserwatyizmu*, „Myśl Polityczna. Political Thought” 2020, nr 3 (4), s. 33-51.
- Program Konfederacji „Polska na nowo”. Winnicki ujawnia szczegóły*, <https://www.rp.pl/polityka/art53141-program-konfederacji-polska-na-nowo-winnicki-ujawnia-szczegoly> [dostęp: 1.07.2023].
- Sasińska-Klas Teresa, *Analiza dyskursywna i jej zastosowanie w badaniach na gruncie nauk społecznych*, w: *Odmiany współczesnej nauki o polityce*, red. Piotr Borowiec, Robert Kłosowicz, Paweł Ścigaj, Wydawnictwo UJ, Kraków 2014, s. 423-435.
- Scruton Roger, *Co znaczy konserwatyizm*, przeł. Tomasz Bieroń, Wydawnictwo Zysk i -ska, Poznań 2002.
- Sikorski Tomasz, *„W kręgu państwa i władzy”. Koncepcje ustroju politycznego polskich konserwatystów (1926-1939)*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2007.
- Skarżyński Ryszard, *Konserwatyizm. Zarys dziejów filozofii politycznej*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 1998.
- Strona internetowa Konfederacji Wolność i Niepodległość, <https://konfederacja.pl/o-konfederacji/> [dostęp: 30.07.2023].
- Szlachta Bogdan, *Konserwatyizm jako doktryna*, „Pro Fide, Rege et Lege” 1996, nr 2.
- Szlachta Bogdan, *Uwagi o jednym z paradoksów współczesnego polskiego konserwatyizmu (z uwzględnieniem perspektywy historycznej)*, w: *Państwo i społeczeństwo w XXI wieku: style myślenia politycznego Polaków na progu XXI stulecia: akcenty retro- i prospektywne*, red. Stanisław Kilian, Towarzystwo Edukacyjne – Oficyna Wydawnicza AFM, Kraków 2004, s. 11-28.
- Szlachta Bogdan, *Szkice o konserwatyzmie*, Ośrodek Myśli Politycznej w Krakowie, Kraków 2008.
- Szwed-Walczak Anna, *Komunikowanie wyborcze Krzysztofa Bosaka, kandydata na urząd Prezydenta RP w 2020 roku*, w: *Myśl polityczna: działanie i komunikowanie*, red. tejsze, Łukasz Jędrzejski, Kamil Mazurek, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 2022, s. 357-378.
- Szwed-Walczak Anna, *Komunikacja medialna Konfederacji Wolność i Niepodległość w czasie kryzysu wewnątrzpartyjnego*, „Zeszyty Prasoznawcze” 2023, nr 3, s. 127-143.
- Tomasiewicz Jarosław, *Confederacy – the polish new right wing between tradition and modernity*, „Studia Politicae Universitatis Silesiensis” 2020, t. 30, s. 7-32.
- Turoń-Kowalska Agnieszka, *Konserwatyizm jako odpowiedź na myśl nowożytną*, „IDEA – studia nad strukturą i rozwojem pojęć filozoficznych” 2017, nr XXIX/1, s. 160-179.

- Wielomski Adam, *Konserwatyzm. Główne idee, nurty i postacie*, Fijorr Publishing, Warszawa 2007.
- Witosz Bożena, *Czy potrzebne nam typologie dyskursu?*, w: *Dyskurs i jego odmiany*, red. tejże, Katarzyna Sujkowska-Sobisz, Ewa Ficek, Katowice 2016, s. 22-30.
- Woźniak Wojciech, *Programy polskich partii politycznych jako materiał empiryczny w badaniach dyskursu politycznego*, „Środkowoeuropejskie Studia Polityczne” 2017, nr 2, s. 41-58.
- Ziółkowski Marek, *Przemiany interesów i wartości społeczeństwa polskiego. Teorie, tendencje, interpretacje*, Wydawnictwo Fundacji Humaniora, Poznań 2000.

CONSERVATIVE DISCOURSE OF THE CONFEDERATION OF LIBERTY AND INDEPENDENCE

ENGLISH SUMMARY

The aim of the researchs were to verify the conservative discourse of the Confederation of Liberty and Independence, a political party registered before the parliamentary elections in Poland in 2019. The research period covered the years 2019-2023. The political programs of the parties were the subject of the research. It was considered reasonable to answer the following questions: 1) what is a conservative discourse?; 2) what are the characteristics of the Confederation's conservative discourse? The research procedure uses discourse analysis, which allows for the reconstruction of the axiological system, but also for the search for hidden assumptions of the text.

Key words: Confederation of Liberty and Independence, discourse, conservative discourse, political program

Anna Szwed-Walczak

Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, Katedra Komunikacji Politycznej, Instytut Nauk o Komunikacji Społecznej i Mediach, Wydział Politologii i Dziennikarstwa, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej,

ORCID 0000-0002-9878-1401

Doktor, dyscyplina: Nauki o Komunikacji Społecznej i Mediach. Autorka monografii *Obraz wroga Polski we współczesnej politycznej prasie narodowej*, Lublin 2019, ss. 492; licznych artykułów naukowych dotyczących komunikacji politycznej i myśli politycznej m.in. *The Orle Gniazdo [Eagle's Nest] Festival in Poland (2013-2017) as a Tool of Political Communication of the Polish National and Nationalist Movements*, w: *Political Music: Communication and Mobilization*, red. Anna Szwed-Walczak, Tomasz Bichta, Berlin 2021, s. 149-177; współautorka monografii wraz z Aneta Dawidowicz, Ewa Maj *Prasa Narodowej Demokracji 1893-1939. Tytuły prasowe, wydawcy i dziennikarze, motywy publicystyczne. Tom 1: A-D*, Lublin 2022, s. 353. Jej zainteresowania badawcze obejmują proces komunikowania politycznego w perspektywie historycznej i współczesnej. Prowadzi badania dotyczące prasy politycznej (ze szczególnym uwzględnieniem prasy polskiego ruchu narododemokratycznego), polskiej prasy dla kobiet ukazującej się w okresie transformacji ustrojowej, komunikowania online oraz strategii komunikacyjnych podmiotów politycznych. E-mail: anna.szwed-walczak@umcs.lublin.pl